

Lepoglavska monstranca.

Na svom putovanju kroz Zagorje došao je preklane biskup Strossmayer i u Lepoglavu, te je pregledao i ondješnje umjetnine. U crkvi mu pokazahu staru jednu monstrancu, koja svoje težine radi nebiaše više uporabljivana. Biskup ponudi, da će kupiti otu umjetninu za sbirku »akademije znanosti i umjetnosti« u kojoj će biti i jedan odjel za umjetnički obrt. Zamolivši župnik dozvolu prečastnoga duhovnoga stola, da monstranciju prodati smije, dobi nalog, nek ju pošalje na ogled. Kako čujemo odlučio je preč. duhovni stol, u načelu, kupiti otu monstrancu za riznicu stolne crkve, samo se prije toga imadu obaviti njeke formalnosti pošto i patronu crkve t. j. vis. vladi pripada u tomu pravo koju reći. — Dok se konačno nekupi čuva se ota umjetnina u riznici naše stolne crkve a dobro je, da se tako čini, jer na ladanju ovakovi, često nerazumljeni predmeti lahko izgину, kad se vješt antiquar na nje namjeri, pak novim komadom, spretnim za porabu, zamieni stari, koji je pretežak, prevelik, neobičan.

Da je tomu tako dokazom su po arhivih popisi starih paramenta i crkvenoga orudja, kojemu danas nema ni traga ni glasa. U Lepoglavskih memorabilia veli se: »1505. E. a. festo s. Bartholomei scribit P. Nicolaus generalis a Caenobio S. Laurenzio, Patri Marco Lepoglavensi attestans de variis clenodiis per principem Joanem Corvinum et conjugem Beatricem eidem Coenobio datis, videlicet, calicibus 6, Monstrancia, Thuribulis argenteis duobus, casulis con perlis et lapidibus 6, Crucem magnam pro sacro ligno sanctissimae crucis domini«. Na drugom se mjestu pripovieda: »Quando princeps Joannes exequias pro parente suo, Mathia rege, Lepoglavae celebravit, dotum ecclesiae donavit: *a*) duos calices pretiosis lapidibus ornatos cum patenis. (Calices hi sunt antiquissimi laboris et solummodo majoribus festis adhibentur pro sacrificii usu, alii duo (sub *b*) calices sine lapidum ornatu saepius adhibentur); *b*) Duos item sine lapidum praetiosorum ornatu con patenis; *c*) Quatuor casulas perlis ornatas; *d*) Monstrantiam unam ac thuribulum argenteum inauratum« itd. Gdje su sve te dragocienosti? Gdje sve te umjetnine? Lepoglavska monstranca je jedini preostatak, koji nam svjedoči da smo svimi timi hvaljenimi predmeti izgubili u istinu veliko blago, izgubili nesamo u Lepoglavi nego i u drugih crkvah, u kojih su se stari popisi sačuvali.

Lepoglavska monstranca izradjena je u liepih oblicih kasnije gotike. Sva je od srebra i pozlaćena. Visoka je 75 centim., šesto-
pero stalo dugo je na tloertu 21 cent. a široko 14 $\frac{1}{2}$ cent., visoko
je 23 cent. — Na držalu ima tri nodusa, srednji na način kasnije
gotike izradjen je poput arhitekture sa fingiranimi prozori, gornji
i dolnji jednaki su, plosnati, šestokutni, zaokvireni sa štapići, koji
se na krajevih presiecaju. — Podložak stala urešen je probijenom
radnjom, celo ostalo stalo je jednostavno i liepo gravirano.

Obla kućica za hoštiju sa lunulom zaokvirena je viencem
stilizovanim na gotski način, a izradjenim od ljevana srebra. Vienac
je spreda isto takav kô i od zada kućice. — Nad kućicom diže se
naslog od štapića i nejasnim krestušcem urešenih tornjica u tri,
baldakini razdieljena, kata. U prvom je ženska figura držeća dvoje
djece, dakle »Charitas«, u drugom je uskrснуće Isusovo, koji u
ruci drži zastavu dvogubim križem, u trećem spratu je krunitba
Marije, a na vršku je propelo, koje se diže iz krestušca, izradjenog
čakanovanim nepozlaćenim srebrom. — S desna i lieva kućice i
srednjega nasloga nalazimo na gotskih monstrancach običajna tripty-
chalna krila, izradjena staljenim i probijenim radom, kao i srednji
dio. Ova su krila razdieljena baldachini u dva sprata, u doljem
je s desna hostije sv. Katarina, a s lieva sv. Elizabeta, a u gorujem
su s obih strana goli angjelčići. Sva tri razdjela prelaze u vršak
zavinutimi nitmi a kao što srednji ima nad krestušcem još propelo,
tako i poboćna krila nose desno Mariju, lievo sv. Ivana.

Cvieta od čakauovana, nepozlaćena srebra nalazimo dakle na
krestuscih triuh vršaka, onda pod figurami prvoga sprata, a napokon
i s desna i lieva izpod cieloga nasloga uz tri jabuke sladina od
pozlaćenoga kovanoga srebra. — Na svakom su baldakinu pritaljene
male pločice za grbove koji žalibože nisu urezani.

Izpod stalka nalazimo od nevješte ruke ostrim orudjem ugreb-
beni nadpis slovi 16. stoljeća: »Hic est monstrancia Mich Zeth
prope Zomes«. Po ovom bi dakle svedoćanstvu bila monstrancia
poklonjena po jednomu članu poznate obitelji Zeth (Zeech, Szech),
doćim bi se po dobi, načinu i vrstnoći raduje i po viesti u memo-
rabilia, u kojih se nespominje takav dar te obitelji, a spominju
drugi, moglo uzeti, da taj kasniji nadpis kojega paulinca nekaže
istinu, već da je to monstranca koju je Ivan Corviu poklonio od
prilike g. 1495. lepoglavskomu manastiru kad je exequie za svog
otca slavio.

Dr. Kršnjavi.